

BEZBEDAN I ZDRAV RAD USLOV ZA USPEŠNO POSLOVANJE

OCCUPATIONAL SAFETY AND HEALTH – CONDITION FOR SUCCESSFUL BUSINESS

mr Zoran Punoševac¹⁾

Možda se dosta pričalo, ali nije suvišno da top menadžment, odnosno poslodavce zajedno sa zaposlenima podsetimo da je zdrav i sposoban radnik jedini uslov da poslodavac i zaposleni imaju sigurnu budućnost kako u pogledu zdravlja, tako i u pogledu opstanka na tržištu. Ovaj rad ima upravo za cilj da ukaže kako uspostaviti partnerske odnose između Vlade, poslodavaca i zaposlenih da bi se realizovali zahtevi Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu, a pogotovu zato što je Zakon u primeni već godinu dana, a pojedini zahtevi u mnogim organizacijama nisu realizovani. Date su smernice kako uraditi procenu rizika.

Ključne reči: bezbednost i zdravlje na radu, poslodavac, zaposleni

Abstract: *Perhaps we have already discussed quite enough about this theme, but it is not sufficient to remained top management, employers and employees that sound and capable worker is the only condition for safe future in terms of health and in terms of market survival. The aim of this work is to indicate on fact that the partnership between Government, employers and employees is imperative if we want to realize demands of Occupational safety and health Act. This is very important because the Act has been in appliance for about one year and still in some organizations demands are not realized. Beside that in this work we will present guidelines for risk evaluation.*

Key words: occupational safety and health, employers, employees

1. UVOD

Usaglašavanje zakonodavstva sa propisima EU činimo i kroz Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu, ali neophodno je istaći da ovaj zakon ne obuhvata sve elemente koji su postavljeni uredbama i uputstvima EU.

Uputstvo 89/391 EEZ propisuje uvođenje mera podsticanjem bezbednosti i zdravlja na radu koja sadrži opšte principe u vezi prevencije od profesionalnih rizika, eliminisanje rizika koji mogu da izazovu nesrećne slučajeve, sprovođenje bezbednosti zdravlja, konsultovanje, obuke zaposlenih, obuke menadžmenta i opšte smernice za primenu pomenutih principa.

Što se tiče Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu krećemo se putevima zapada, ali sporo.

Šta se čini u razvijenim zemljama?

Zakonski temelji bezbednosti i zdravlja na radu sadržani su u njihovim ustavima. Tako na primer Indonežanski ustav iz 1945. godine proklamuje da "svaki građanin ima pravo na zaposlenje pod humanim uslovima". U Nemačkoj se zahteva od države da "obezbedi pravo na život i fizičku dobrobit na radnom mestu", a 1974 godine je učinjen jedan korak napred gde zakon propisuje

pravila koja omogućavaju poslodavcima da usvoje mere koje su najpogodnije za borbu protiv rizika koji se javlja u njihovim preduzećima. Ova novina se često naziva "Zakon zasnovan na cilju" gde se definišu ciljevi bezbednosti i zdravlja na radu, ali se ostavlja poslodavcu da sam izabere kako da ostvari te ciljeve.

U Sjedinjenim državama ovaj proces se intezivirao 70-tih godina (OHSA 1970), Ujedinjenom kraljevstvu (1974), Norveškoj i Švedskoj (1977/78) i Holandiji (1981).

2. ŠTA SE DEŠAVA KOD NAS?

Najkraće rečeno poslodavci (top menadžment), sindikat (zaposleni) i Vlada, a u sastavu Vlade naročito treba istaći Ministarstvo za rad, zapošljavanje i socijalnu politiku, odnosno Upravu za bezbednost i zdravlje na radu, shvatili su da je neophodno posvetiti više pažnje bezbednosti i zdravlju na radu, u krajnjem slučaju svima je to neophodno jer su svi "dobitnici" ukoliko imamo bezbednog i zdravog radnika.

Kako su ovo shvatanje iskazali?

Pre svega Uprava za bezbednost i zdravlje smatra da zakonskim regulativama, a pre svega

1) mr Zoran Punoševac, Unija poslodavaca Srbije, mail: upsks@ptt.yu

Zakonom o bezbednosti i zdravlju na radu, kao i aktom o proceni rizika, kroz zaista kvalitetno pojašnjenje šta zakon sadrži, kao i kako primeniti odgovarajuće akte, omogućiće poslodavcima da brže i lakše odgovarajuće odredbe realizuju u svojim organizacijama i time izbegnu nepotrebne kazne koje su zaista visoke, a zaposleni će imati u najkraćem rečeno radno mesto bez rizika, odnosno ukoliko rizik i postoji biće kontrolisan.

Uprava za bezbednost i zdravlje na radu, u saradnji sa Unijom poslodavaca Srbije u 2006. godini organizovala je veći broj okruglih stolova na temu : *''Primena zakona o bezbednosti i zdravlju na radu sa posebnim osvrtom na procenu rizika na radnom mestu''*, a planom u 2007. godini je predviđeno još dvanaest takvih edukativnih seminara u Srbiji.

Poslodavci su zaista shvatili potrebu primene Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu, kao i neophodnih akata, ali još uvek smatraju da za to ima vremena, pa većina njih ne realizuje ni ono što realno može.

Neophodno je istaći da poslodavci imaju najviše problema u primeni pomenutog zakona. Zašto?

Zato što smo mi zemlja u tranziciji, a tu je veća nezaposlenost, brža urbanizacija, radnici nisu dovoljno obučeni za nove tehnologije, zastareo mašinski park, nedefinisana nacionalna strategija, loša fiskalna politika, velika razlika u stepenu razvijenosti naših opština (1:20), problem naplate potraživanja, a dosadašnje iskustvo i činjenično stanje ukazuje da nemamo dovoljno korporativne kulture, obuke, saznanja, gde sve to poslodavac treba da omogući, a pored svega toga i finansijska sredstva koja mogu biti i dosta velika ukoliko treba sve ovo sprovesti.

Zasigurno je da su poslodavci svesni da samo zdrav i bezbedan radnik može da obezbedi profit, pa iz tog razloga i žele da bezbednost i zdravlje postavie na jedan viši nivo.

Što se tiče zaposlenih počinju da shvataju da su i oni deo procesa bezbednosti i zdravlja na radu i da su oni koji u mnogome mogu da utiču na bezbedan i zdrav rad.

Međutim, sa zaposlenima treba još dosta raditi na edukaciji, pre svega na neophodnosti njihovog maksimalnog uključenja i potrebe da moraju i oni da poštuju zakonske odredbe i pravila ponašanja na radnom mestu.

3. ŠTA TREBAMO RADITI?

Obično ide pitanje **šta treba raditi (činiti)**, ali možda je kvalitetnije postaviti pitanje **šta trebamo raditi** uzimajući u obzir Vladu, poslodavce i zaposlene.

Ministarstvo nadležno za rad, odnosno Uprava za bezbednost i zdravlje na radu pored ostalog treba da nastavi da:

- priprema propise u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, kao i više da čuje mišljenje za primenu tih propisa,
- pruža pomoć iz oblasti bezbednosti i zdravlja zaposlenih,
- organizuje savetovanja, vrši edukaciju zaposlenih, poslodavaca, lica za bezbednost i zdravlje na radu, inspektora,
- podstiče obrazovanje i razvijanje kulture rada u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu.

Inspekcija rada u postupku inspekcijiskog nadzora ima pravo i dužnost da preduzima radnje kojima se kontrolišu bezbednost i zdravlje na radu, a naročito higijena i uslovi rada, proizvodnja, korišćenje i održavanje sredstava za rad, sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu, opasne materije i dr., kao i da poslodavcima zaposlenima, njihovim predstavnicima i sindikatu daje obaveštenja i savete iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, kao i o merama čijom primenom se obezbeđuje izvršavanje ovog zakona na najefikasniji način (Član 63 stav 6 Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu).

Poslodavci da ne bi upali u još veće finansijske poteškoće (a i onako su u problemima do guše), potrebno je da izdvoje vremena i da se pre svega upoznaju sa Zakonom o bezbednosti i zdravlju na radu, kao i sa aktom o proceni rizika, da budu prisutni na okruglim stolovima koji se organizuju u njihovom gradu (Unija poslodavaca stoji na raspolaganju da te okrugle stolove organizuje u svim mestima gde ima interesovanja) i da odmah počnu sa realizacijom primene delova zakona, a to mogu da učine sa malim finansijskim ulaganjima.

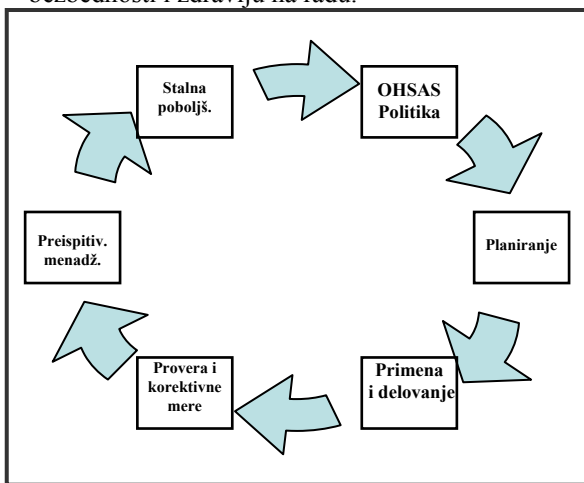
Samo radi podsećanja u članu 69 spomenutog Zakona stoji: *''Novčanom kaznom od 800.000 – 1.000.000 dinara kazniće se za prekršaj poslodavac sa svojstvom pravnog lica.''* – pa stoji navedenih 33 stavki, a između ostalih:

- ako u pismenoj formi ne donese akt o proceni rizika za sva radna mesta u radnoj okolini i ne utvrdi način za otklanjanje rizika,
- ako opštim aktom, odnosno kolektivnim ugovorom ili ugovorom o radu ne utvrdi prava, obaveze i odgovornosti u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu,
- ako pismenim aktom ne odredi lice za bezbednost i zdravlje na radu,
- ako ne izvrši osposobljavanje zaposlenog za bezbedan i zdrav rad...

i još dvadeset i devet sličnih stavki, gde na kraju stoji *novčana kazna od 40.000 do 50.000 dinara za prekršaj iz stava 1. ovog člana koju snosi direktor, odnosno drugo odgovorno lice kod poslodavca.*

Postavlja se pitanje: Da li treba preduzimati neophodne preventivne mere i sve potencijalne rizike svesti na prihvatljive rizike i zadovoljiti zahteve zakona, ili čekati inspekciju koja je (po saznanju tekstopisca) dobila instrukcije za kažnjavanje poslodavaca i stavljanje neodgovarajuće opreme i sredstava za rad van upotrebe, a posle izrečene i plaćene kazne uređenje poslovnog sistema po Zakonu o bezbednosti i zdravlju na radu.

Da li raditi na implementaciji OHSAS 18001 koji ukoliko se implementira u organizaciji i ukoliko se zadovolje svi zahtevi, odnosno elementi standarda biće zadovoljeni i zahtevi Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu.

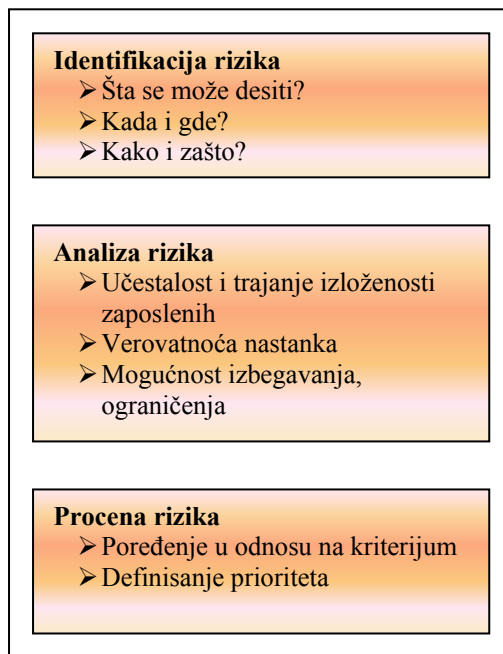
Slika 1 – Elementi OHSAS sistema upravljanja

4.2 Politika	- Vizija - Definisavanje modela sistema
4.3 Planiranje	- Definisavanje organizacije - Procena rizika - Globalno područje dejstva - Identifikovanje zakonskih i drugih ograničenja - Opšti i posebni ciljevi - Usredsređivanje na značajne rizike - Programi upravljanja
4.4 Uvođenje i sprovođenje	- Resursi - Učešće zaposlenih - Procena radnih mesta - Prevencija i kontrola opasnosti - Obuka i komuniciranje - Plan za vanredne situacije - Upravljanje dokumentima - Upravljanje promenama
4.5 Provera i korektivne mere	- Praćenje i sakupljanje podataka - Zatvoren krug (sistem korektivnih/preventivnih aktivnosti) - Procena usaglašenosti sa regulativama - Zapisi
4.6 Preispitivanje od strane rukovodstva	- Preispitivanje učinka - Revizija politike/vizije - Postavljanje novih opštih i posebnih ciljeva - Refokusiranje na resurse - Motivisanje stalnog unapređenja - Reafirmisanje privrženosti

Tabela 1- Elementi OHSAS sistema upravljanja

Ne želeći da komentarišemo sve elemente OHSAS sistema, neophodno je istaći da kod planiranja imamo značajno istaknutu potrebu za identifikacijom opasnosti (hazarda), ocenu rizika i upravljanje rizikom, što je prikazano na slici i tabeli 1.

Na slici br. 2 dat je postupak ocene rizika.

Slika 2 – Ocena rizika

Procena rizika definisana u Pravilniku o načinu i postupku procene rizika na radnom mestu i u radnoj okolini obuhvata:

1. opšte podatke o poslodavcu;
2. opis tehnološkog i radnog procesa, opis sredstava za rad i njihovo grupisanje i opis sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu;
3. snimanje organizacije rada;
4. prepoznavanje i utvrđivanje opasnosti i štetnosti na radnom mestu i u radnoj okolini;
5. procenjivanje rizika u odnosu na opasnosti i štetnosti;
6. utvrđivanje načina i mera za otklanjanje, smanjenje ili spečavanje rizika;
7. zaključak;
8. izmene i dopune akta o proceni rizika.

Ako se uporede elementi OHSAS-a kada je u pitanju identifikacija opasnosti, ocena rizika i upravljanje rizikom sa *procenjivanjem rizika u odnosu na opasnosti i štetnosti* može se zaključiti da su zahtevi slični, a cilj isti, tj. da se identifikuju rizici, da se izvrši njihova analiza i da se preduzmu mere za njihovo otklanjanje, odnosno smanjenje i sprečavanje. Iz tog razloga svaka organizacija u zavisnosti čime se bavi, koliko ima upošljenih,

kakva joj je struktura procesa i kadrova, treba da definiše svoje planove, realizaciju, analizu i donošenje mera za otklanjanje rizika i to sa prioritetima, drugim rečima nema gotovih recepata za procenu rizika, ali postoje usmerenja koja treba iskoristiti.

4. UMESTO ZAKLJUČKA

Posao na realizaciji bezbednosti i zdravlja na radu tek nas očekuje. Još uvek nije pridobijena kritična masa za koju primena OHSAS standarda i zakona o bezbednosti i zdravlju na radu predstavlja privlačnost i potrebu, ali aktivnosti koje se dešavaju na nivou Vlade, poslodavaca i zaposlenih obećavaju da ćemo ispuniti postavljenu nacionalnu

politiku, spečavanje nesreća na radu, profesionalnih oboljenja i ostalih povreda na radu koje su posledica rada ili se dešavaju u toku rada, svodeći na najmanju moguću meru, koliko je to izvodljivo, uzroke opasnosti u radnoj sredini.

LITERATURA

- [1] Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu
- [2] Pravilnik o načinu i postupku procene rizika na radnom mestu i u radnoj okolini
- [3] OHSAS 18001- Sistem menadžmenta zaštitom zdravlja i bezbednošću na radu
- [4] mr Zoran Punoševac: Uloga poslodavaca u primeni Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu, Kvalitet 2006.